

Rudolfinská Praha v detailech Sadelerova prospektu (5)

Staroměstská mostecká věž a okolí

Podstatnou část výjevu tvoří precizně vykreslená Staroměstská mostecká věž a část Karlova mostu. Ten je zakreslen v odpovídajících proporcích, věž, podobně jako ostatní dominanty, je asi o polovinu převýšena.

Na zobrazení mostu je patrná zjevná perspektivní nesrovnalost. Zatímco věž i vozovka mostu jsou v souladu s předpokládanou polohou pozorovatele zobrazeny v nadhledu, mostní klenby jsou zakresleny z podhledu. Lze si to vysvětlit snad tím, že grafik kombinoval několik kresebných předloh. Detailní kresba mostu musela být zpracována z nějakého stanoviště na břehu řeky (Kampa?) nebo z lodi na řece. U pilířů mostu je patrný velmi zajímavý technický detail. Z hladiny řeky okolo pilířů vystupují kamenné záhozy zpevněné pilotováním a chránící základovou spáru pilířů před povodněmi. Napravo od mostu je dobře patrná laguna pod staroměstskými mlýny, včetně různých lávek a vahadlového čerpadla.

Při levé straně obrázku je patrná drobnější, místy rozptýlená zástavba břehu řeky, s výraznými nerovnostmi terénu a vzrostlou zelení. Topografie výjevu je výrazně upravena, podstatná část zástavby Starého Města a židovského ghetta je vynechána, oba kostely v pozadí jsou výrazně nadsazeny a umístěny do kompozice s věží.

Rudolfinská Praha v detailech Sadelerova prospektu (5)

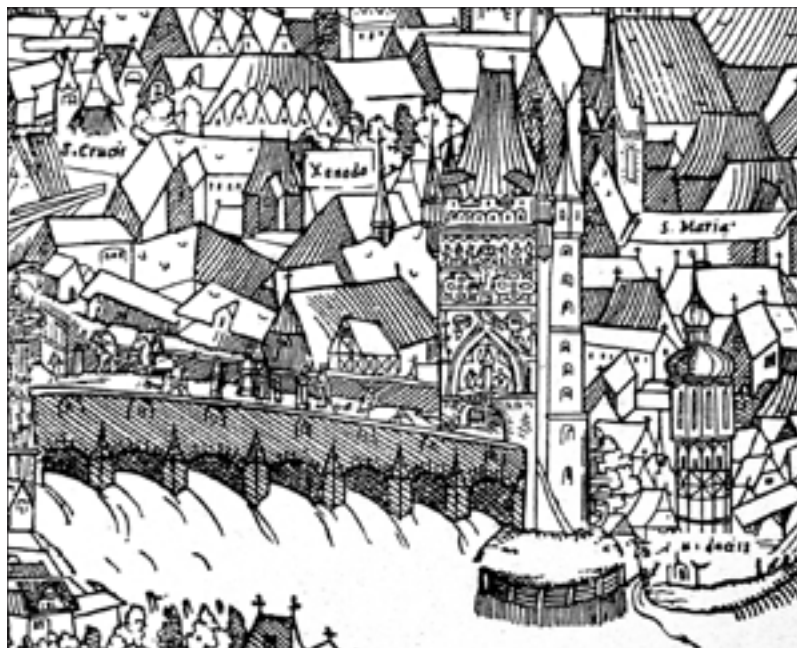
Páté zastavení nás přivádí na mimořádně významné místo staré Prahy – zakončení Karlova mostu při pravém břehu Vltavy včetně předmostí a související zástavba Starého Města. Tato část břehu řeky měla v historii města zásadní význam, protože zde řečiště od nepaměti vytvářelo přírodní brod, který sloužil k přechodu Vltavy a posléze k budování nejstarších pražských mostů, nejprve dřevěných, od poloviny 12. století kamenných. Hlavní dominantu výjezu tvoří Staroměstská mostecká věž Karlova mostu, zobrazená z mírného nadhledu včetně související části mostu. Výjev s věží je pro nás mimořádně pozoruhodný zejména z toho důvodu, že je zde (asi poměrně věrohodně) zachycena podoba západního průčelí mostecké věže, které bylo významně poničeno v roce 1648 na sklonku třicetileté války. Přes měřítko zobrazení je zřejmé členění průčelí věže na tři úrovně, panelování v horní části průčelí (částečně podobné úpravě odpovídající části východního průčelí), uprostřed průčelí je patrná dominantní plastika (Panna Maria?) s naznačenou bohatou výzdobou. Velmi zajímavé je srovnání s výřezem z renesanční grafiky (Kozel, Peterle, 1562), kde přes určitou deformaci proporcí věže můžeme zachytit náznak obdobného členění.

Naší pozornost musí oprávněně zaujmout další zakreslená věž. Je při levé hraně věže Karlova mostu a není pochyb o tom, že jde o dochovanou věž Juditina mostu. Na rytině je zachycena jako samostatně stojící stavba, zastřešená dlátovou střechou s náznakem renesančních štítů (v 2. polovině 17. století byla věž, resp. její torzo zakomponováno do konventu křižovníků). Na průčelí jsou patrná úzká zaklenutá okénka, která by mohla být pozůstatkem původní středověké úpravy. Pozadí obou věží vyplňuje rozměrná hmota křižovnického špitálu, na níž navazuje kostel sv. Františka Serafinského – č. 42, z něhož však vidíme pouze střechu se sanktusní vížkou.

Napravo od Staroměstské mostecké věže je zakreslen první oblouk Karlova mostu (v technických podkladech je dnes značený jako nultý), k němuž přiléhá věrohodně zobrazený Dům Úřadu mostu Pražského – č. 41 (Officium pontis pragensis). Tato instituce (založená zřejmě v souvislosti s poškozením mostu v roce 1432) měla za úkol výběr mostního a zajištění oprav mostu. Při pravém okraji čelního průčelí celnice je patrný mohutný opěrák, jehož účel není zřejmý (snad by mohlo jít o ztužení objektu kvůli povodním).

V dalším plánu je za věží patrná změť střech a menších domů, které v průběhu 17. století nahradí mohutná novostavba jezuitské koleje Klementinum. Vlevo od střechy věže Karlova mostu se rýsuje střecha kaple sv. Eligia – č. 40. Tato kaple byla zbudována ve 14. století v místě staršího kostelíka sv. Martina Menšího a po roce 1660 zanikla při budování Klementina, v němž však vznikla kaple stejného zasvěcení.

Poslední výrazná stavba na reprodukovaném výjevu je mohutná budova kostela sv. Kříže Většího – č. 45, založená roku 1256 společně s klášteřem cyriáků, zrušeného roku 1782. Kostel později sloužil jako skladiště a po roce 1890 byl zbořen a nahrazen budovou měšťanské školy. Na rytině je dobře patrný vysoký gotický štít nad západním průčelím a neobvyklý mohutný vikýř při hraně střechy. V zadním plánu výjevu je patrný břeh řeky a silně zjednodušená zástavba židovského města.

Pro srovnání je uveden detail (cca o 40 let starší) z velkého renesančního dřevořezu, zpracovaný z podobného stanoviště. Starší pohled vychází také ze znalosti místa, ale v mnoha ohledech je schematickejší a s hrubším zpracováním detailů. To vychází jednak z rozdílné grafické techniky, ale i různého školení kreslířů. Zajímavé jsou expresivně nadsazené některé detaily, např. chříče na boku mostu či detaily výzdoby na průčelí věže.

Pro srovnání je uveden detail (cca o 40 let starší) z velkého renesančního dřevořezu, zpracovaný z podobného stanoviště. Starší pohled vychází také ze znalosti místa, ale v mnoha ohledech je schematickejší a s hrubším zpracováním detailů. To vychází jednak z rozdílné grafické techniky, ale i různého školení kreslířů. Zajímavé jsou expresivně nadsazené některé detaily, např. chříče na boku mostu či detaily výzdoby na průčelí věže.

Výřez z veduty Prahy J. Kozla a M. Peterle z Annaberku z roku 1562.

Pro skenování byla použita veřejně dostupná reprodukce: Filip van den Bosche / Johann Wechter / Egidius Sadeler: Velký prospekt Prahy z r. 1606. 2 listy, tisk Severografia 5, Děčín, vydal Odeon, Praha 1973. Detail z renesanční veduty Prahy: repro archiv autora z knihy Zdeňka Wirtha: Praha v obraze pěti století. Praha 1934.